

Відповідальний редактор:

Давиденко Г.В., кандидат філологічних наук, доцент, директор (Вінницький соціально-економічний інститут ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»)

Колектив авторів:

Давиденко В.В., Давиденко Г.В., Дмитрієва О.І., Говор Д.І., Євась Т.В., Жукова О.А., Ілїніч С.Ю., Костенко Н.І., Левчишина О.В., Ляшкова Н.О., Миронова С.П., Мороз М.О., Обухова В.М., Осійський Ю.О., Очеретна А.Л., Очеретяний В.В., Пінчук В.В., Саранча І.Г., Сторожук А.І., Швед В.В.

ВИДАНО ЗА ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ГО «ВІЛЬНА ГРОМАДА»

Рецензенти:

Чернилівський Д.В., доктор педагогічних наук, професор (Вінницький соціально-економічний інститут ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»)

Томчук М.І., доктор психологічних наук, професор (Вінницький обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників)

Надруковано за ухвалою вченої ради Вінницького соціально-економічного інституту ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» (протокол № 3 від 2 грудня 2014 р.)

I-65 Інклюзивне навчання осіб з інвалідністю у системі вищої освіти України : [монографія] / Колектив авторів; відп. ред. Г.В. Давиденко. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 140 с.

У монографії розглянуто проблеми організації інклюзивного навчання осіб з інвалідністю в умовах вищого навчального закладу. Праця є результатом дослідження колективу авторів, об'єднаних спільним виконанням науково-дослідної теми «Методологія інклюзивного навчання осіб з інвалідністю в умовах вищого навчального закладу» у рамках I Міжнародної науково-практичної конференції «Методологія інклюзивного навчання осіб з інвалідністю в умовах вищого навчального закладу».

УДК 378.147-056.26
ББК 74.580.4(4УКР)

ISBN 978-617-7212-91-0

© Вінницький інститут
Університету «Україна», 2015

ставлення до синхронної подачі тексту на екран та до роботи із дефектологом.

Отже, безперечним позитивом білінгвального навчання є одночасне формування словесного та жестового мовлення студентів з порушенням слуху, що значною мірою сприяє соціалізації таких осіб та пришвидшує адаптацію студентів-першокурсників до нових умов життя.

Формування писемного словесного мовлення значною мірою оптимізує опанування студентами з порушенням слуху усного звукового мовлення, допомагає їм швидше опанувати граматичну систему мови, яка практично відсутня в жестовій мові.

Використання білінгвального методу ефективно тільки за умови високого професіоналізму перекладачів-дактилогів не тільки з позицій дактилогії, а передовсім з позицій володіння ними відповідним навчальним матеріалом та термінологією з фаху, тому важливим є спеціалізація перекладача-дактилога і закріплення його за певним напрямом підготовки.

Використання білінгвального методу навчання у вищій школі дозволяє максимально повно оволодіти відповідним фахом, засвоїти наукові засади фаху, навчитися використовувати свої знання для спілкування із чуючими особами.

3.9. Особливості викладання курсу історії України студентам з порушенням слуху

Актуальним напрямком розвитку сучасної системи вищої освіти України є підготовка спеціалістів з молоді, яка має особливі потреби. Якщо оцінювати можливості студентів з різними нозологіями, то в них існує певний

запас загальнонаукових знань, умінь, навичок, що є необхідними для навчально-виховного процесу у вищому навчальному закладі. Однак ці загальнонаукові знання, вміння, навички нерідко залишаються нереалізованими в силу певних обставин, якщо молодь не включається в освітній процес, якщо для неї не створюються належні умови навчання.

Проблема соціалізації та адаптації до нормального життя людей з особливими потребами, зокрема, людей з порушенням слуху на сьогоднішній день є однією з найбільш актуальних та практично значущих, на що вказують численні роботи останніх років [Богданова, 2002; Зайцева, 1999; Засенко, 2000; Фомічова, 2003].

Праці, присвячені висвітленню особливостей викладання історичного циклу дисциплін студентам з порушенням слуху, відсутні. Наявні роботи частково відображають суть проблеми і стосуються переважним чином загальних проблем навчання дітей раннього і дошкільного віку [Головчиц, 2001; Мاستюкова, 2003]. Окремі праці стосуються проблем навчання дітей з порушенням слуху у школах [Речицкая, 2000; Новикова, 2003]. Серед праць загального характеру слід виділити дослідження Борякова Н.Ю. [Боряков, 2008].

Важливими працями методичного характеру у роботі з нечуючими дітьми є збірники матеріалів з сурдопедагогіки, які розширюють уявлення про психофізичні особливості дітей з порушеннями слуху [Итоги, 1988].

У контексті нашого дослідження особливе зацікавлення викликає дисертаційне дослідження С.В Литовченко "Особливості навчання осіб з порушеннями слуху у вищих навчальних закладах" [Литовченко, 2006]. Висвітлюючи процес навчання осіб з порушеннями слуху у вищих навчальних закладах, автор

наголошує, що ефективність процесу навчання осіб з порушеннями слуху у вищих навчальних закладах суттєво підвищиться за умов: забезпечення особистісно орієнтованого підходу до організації процесу підготовки майбутніх фахівців, поєднання професійно-освітнього та корекційно-реабілітаційного напрямів роботи, відповідного психолого-педагогічного супроводу осіб цієї категорії [Литовченко, 2006, с. 4].

Під час викладу предметів історичного циклу особливо важливим є використання в своїй роботі візуальних матеріалів, ілюстрацій, відео та графіки, що дає змогу адаптуватися глухим людям до отримання різнопланової інформації за допомогою зору. Зокрема, на заняттях з історії України є важливим використання комп'ютерного проектора. З його допомогою можна відтворити хроніку, історичні фотографії, сцени історичної реконструкції значних подій історії, уривки історичних відеофільмів, різноманітні карти. Озвучує відеоряд викладач, паралельно із яким працює перекладач-дактилолог.

Однак у процесі навчання у вищих навчальних закладах I-IV рівнів акредитації існують певні труднощі, з якими стикаються студенти з порушеннями слуху. Вони пов'язані, з одного боку, з недостатнім рівнем довузівської підготовки, а з іншого – з відсутністю у багатьох навчальних закладах належних організаційно-педагогічних умов навчання цієї категорії студентів. Головна проблема у тому, що у більшості випадків усна мова навколишнього середовища є незрозумілою і тому недоступною для глухих та слабочуючих дітей настільки, що не дозволяє їм бути повноправними учасниками спілкування. І, власне, цей мовний аспект вирізняє глухих та слабочуючих дітей з поміж інших категорій дітей, що мають особливі потреби .

Визначено, що більшість студентів з порушеннями слуху стикаються зі значними труднощами у процесі навчання в ВНЗ, зокрема, пов'язаними із вивченням дисциплін, насичених значною кількістю абстрактних понять (83% – глухих студентів, 78% – зі зниженим слухом) [Литовченко, 2006, с. 11]. Тому саме під час викладу предметів історичного циклу потрібно зменшити кількість абстрактних понять. При читанні лекційного матеріалу у формі презентації обов'язково повинен бути відеоряд, що пояснює діяльність тієї чи іншої історичної постаті, політика чи певні суспільні та наукові досягнення і візуально показує деякі абстрактні поняття.

Особливістю здобуття вищої освіти студентами з порушеннями слуху є їх об'єднання у спеціальні групи. Саме в умовах таких груп є змога організувати освітній процес з урахуванням потреб осіб з порушеннями слуху. У спеціальних групах процес навчання здійснюється за участі перекладача-дактилолога, який допомагає студентам з порушеннями слуху отримувати навчальну інформацію в повному обсязі, а викладачам – спілкуватися зі студентами. Як засвідчує практика, доцільним є збільшення терміну навчання в таких групах на 25%. Неоднорідність складу спеціальних груп зумовлена такими чинниками, як різний рівень порушення слуху студентів, розвитку мовлення, попередньої підготовки, володіння засобами спілкування та ін. [Литовченко, 2006, с. 9-10].

Створення спеціальних груп дозволяє уникнути стресових перевантажень у студентів з порушеннями слуху, що є характерними за умови їх навчання у колективі чуючих. Але необхідно зазначити, що при такій формі навчання повільніше формуються комунікативні навички, вміння вирішувати проблеми у колективі, що негативно позначається на соціально-психологічній адаптації.

Навчання нечуючих студентів в інклюзивному навчальному середовищі у складі невеличкої однорідної групи собі подібних дозволяє зберігати необхідне мовне і культурологічне середовище. Також необхідно забезпечити нечуючим студентам доступ до дорослих глухих рольових моделей і (в позаурочний час) контакти із середовищем дорослих глухих і однолітків, які спілкуються жестовою мовою.

Важливим чинником, що зумовлює суттєві труднощі навчання осіб з нозологіями слуху, є їхні психофізичні особливості. Потрібно зазначити, що значна кількість студентів з порушеннями слуху скаржаться на додаткові проблеми, що спричинені швидкою стомлюваністю, іноді дратівливістю. Виникнення такого стану пов'язано передусім з недостатньою стійкістю та глибиною академічних знань, частковим уповільненням процесів засвоєння нової інформації. Тому при викладанні предметів гуманітарного циклу потрібно зменшити навчальний темп, у поясненні нового матеріалу робити певні паузи для того, щоб студенти змогли записати зорову інформацію з екрану та побачити коментар перекладача-дактилолога, що супроводжує пояснення викладача до відеоряду. У зв'язку з цим виникають суттєві проблеми, що утворюються на шляху засвоєння знань студентами із порушеннями слуху, а саме втрата значного обсягу інформації при передачі її в системі “викладач – студент” та “викладач – перекладач-дактилолог – студент”.

Методика навчання студентів-інвалідів по слуху ґрунтується на зоровому сприйнятті навчального матеріалу. На всіх заняттях паралельно із викладачем працює перекладач-дактилолог.

Більшість студентів постійно мають дивитися на перекладача-дактилолога, вони не можуть конспектувати так, як всі студенти – одночасно слухати і писати. Також

глухі та слабочуючі студенти мають обмежений словниковий запас, іноді не розуміють складних речень. Враховуючи все це, викладачі готують для студентів-інвалідів короткі конспекти лекцій, проводять словникову роботу з розбору складних та невідомих слів.

Спеціально для глухих студентів викладачі розробляють адаптовані методичні посібники. Для максимально наочної подачі навчального матеріалу використовується мультимедійна техніка і сенсорні полієкрани.

Для забезпечення наочності в процесі навчання студентів з порушенням слуху дуже важливими є мультимедійні підручники, які повинні містити велику кількість таблиць, графіків, схем, ілюстративного матеріалу, повинна бути у наявності система тестування та термінологічний словник.

У процесі навчання студентів-інвалідів по слуху спостерігаються певні труднощі: недостатньо розвинене мовлення, словесно-логічне мислення, не всі молоді люди в повному обсязі володіють жестовою мовою (іноді на рівні побутового спілкування), що створює труднощі в процесі навчання та оволодіння новим матеріалом.

Інтеграція осіб з обмеженими фізичними можливостями в суспільство є нагальною потребою часу. Тому особливої актуальності набуває нині здобуття вищої освіти особам з порушенням слуху, що потребує створення такої системи навчання, яка забезпечить працездатним інвалідам професійну підготовку відповідно до їхніх здібностей та можливостей.

Отже, запропоноване дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми особливостей викладання курсу історії України для студентів з порушеннями слуху. Воно може служити лише певною основою до розробки дієвої

стратегії навчання нечуючих студентів у вищих навчальних закладах України.

3.9.